

БИЛИЙ КҮНЭ – УМНУЛТУБАТ БЫРААНЫНЬЫК

Балагач айлын 1 күтэ – хэс биирхэн кэпхэхэ умуугуудыг бырааһааныһыс Машайгы кыласка кэнэр кыракаашырга уюуна кэннэр-тороншуттарыгэр ураты кэлэһисх, долгууулаах түгэ. Ийнхэригэр билии дыксыг кэрэ эйбэтэр сирдөр сыла аарыга арысдап.

Чурагны улуушун бигр саамай көрө нөстүүрөөк, П.Е. Бархандагын ашынган култуура-сынныланг паарыгтар улуус киниеттеги бары ооксуулар үөрөнччилерэ сана үөркдөөлөөн үөрүүрөөк аһылыгтыгтар мулутулар. Ээрэ тылы улуус баһылыга А.Т. Ноговцын, ОО апыи эйгэтгэр контрак сиппий салгаһыг государственнай комитетин броссозөгөгө А.И. Попов, нийлгөөк баһылыга С.А. Саргыласа эгилер. Улуустаагы үөркд управлениетин нанылыга Т.В. Павлова: “Өрөстүүбүлүү үөркдн тийгээ үөрөнччилерэ өй-санад, сир-майгы, сиппий, эт-хаан отурун тгилгк сайгаларыгтар кыах бээрэ. Онуога 2014

салахсынныг татгалзсан байдлыг Саха Орослүүбүлүктүн "Үөрэхтээһин туһунан" сокуона төрүт буолар. Үөрэх эйгэлтэр быһаас уорганнарын болгомпотун ирдийэр сүрүн соруллар ортолорутар оскуона нэһилээһин устун оскуона үөрэхтээһин барылыггар кыаллар, тодоосотох булуутун сипийин, оскуона халбоһуктарын өйөөһүн урпы сүстэһин ыһаллар. Бу болгоруос көдүүстөхтөк быһаарылыһа кэм-көһүн иһэбиллэргэр сөптөөх үөлүс буһааны тэрийбн, орд

бары өтүүмөн тэннэ сайларыар юмаларар сулалтаах” – дон эттэ.

Бийлал улуус үрдүнэн 306 үөрэнсөччү үөрэх дьалын түмүктэбилиттэн улахан асарыра үрдүк уосна орто анал үөрэх кыһаларыгар тутарсан кирибиттэр. Киингэр эмэ бу күн, оскуста үөрэнсөччүлөрүнүн тэинэ устулуон үрдүк алын ыһынар, үөрэх дьалынгар үксэниир. Оскуста интернмнт билилэрин, үөрүйгүлэрин салгы сайыларан, анал идэтэх кэли, дойдуга бөрүннүтүк гүлүдүлүн быйыһыланан сити-хотон тахаларыгар умтуллубат дьолу юм үүтүр.

Бишиг хүмүүс сэт түбэлтсээрх Бүтүн Россиягаар
"олонхуугаарх буюу урлугтэриг" урсага хылыныл
Олууса улусагаар кини бильна (хастбйраас А.И.
Коркин), Чурагчлаагаар 38-с Нидек уотан бильнаар эл-
дэг (нэн. П.П. Макаров), улусагаар не дыйла олодэн
(нэн. К.А. Андреев) уонна ОБЖ предмети учууталара
үтэтиг сүлбүтэн, олоох суолуур ыкхалх бильна-
майы тирэтэринэ, сөтөөх сунал бильнарыллыллылар-
га практика хайыскалар уруктары тэрийдир. Теория
етүөнн төһө бигэтэрин турутан, уонсай ийлынылары,
сүбөл-аманы бирдир. Манна улус ийиэри бэри
оскулалар үөрөтөмчөөр кылыннылар. Маньхад 5
стандига арахан, урук хылылыллылар сөтөөх үсүл-

обуйа тэрлэлбит. Хас бийрдин тэртэтэ тулааннаах үлэһитэрэ өйдөнүмтүө ис хоһоонноох, практикка өтүгүн сатабылланнаах тэрийбит уруоктара үөрөнчөчүлөр болуомтолорун тарта. Бу ылылтылгыт дьаһалга 1500 оёо ыһыаа. Араас эройһитэргэ бастааы суһал көмөнү өнөрүү, баһаар тавхар, олохоо куттал сүһүүр түтүн өргигэр бастааы согтоох быһаарыһыаы ыһыаа, суһа быраабылаларын тутуһуу, аюоматы ыһыа, хомуйуу ода олохоо көрсүлөр араас ыксаллаах быһыага-майгыга түбөстээх, тугу өнөрүхтээхтэрин туһунан элбэги билиилэр, үгүсү үөрөннигэр. Уруоктар түмүктэрингэ, бары оёоһуларга сертификат туттарылыһа. Оёоһулар уонна тулааннаах тэртитэлэр ситимнээхтик үлэһитлэрингэр маанылык уруоктары тэрийиэ биллэн турар калыууһугас.

Күндү үөрөтөччилөр, учуугагылар, тереңлүүтөр! Эңгек

үүмүт сана үрөк дэбгыгар чыг билини, үрөксө, үрөс сийинитери, сана үрөстөрү тюррүр кыайлылары, айар талаантыг, добурут алыкан, бары өтүгөн дөңгөр сайларнылар, эрликк үгү дөңгөтүр багарабыл!

Семен ЖЕНДРИНСКОЙ,
Анна ЗАХАРОВА.

ҮЙЭЛЭРГЭ СҮГҮРҮЙҮӨБҮН!

Балагач ийин 2 күн, икхис Аан
дойду сэригэ түмүктэммит күнүтүн
биллэр. Илтэх-эйлэх олох
сабаламмыга. Бу барыга сэрин толо-
онугар кыа хааннарын
харыстаабакка эйэ, дьол иһин
кыһрейбит бийагы буйуй
саллааттарбыт, туохха даҕаны
тэниэммэт, туохха да холломмот
хорсун бийһыллара. Бүгүн эрэ
буолбакка, үгүс үйэлэр тухары
киһилэр ааттара ааттана туруоба,
киһилэр хорсун бийһыллара

Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Я.П. Оконешников, Аба дойду Улуу сэрин-тин кылтыылдаахтара И.М. Павлов, П.Т. Карсанаев, Н.Н. Филиппов.

Мань тэйг, Кыяны 70 сыйгар
анаан, Чурапчы нэһилиэгин Ытык
сүбэттин туруорсуутунан, Василий
Николаевич Дьячковскай
бырайыагынан, диригиник убаастыыр
дьоммутун С.К. Макаров, С.Д.
Флегонтов, Г.Д. Протодьяконов
ааттарын үйэтигэр сыллаах "Албан аат

х о л о б у р г а
с ы л ь т ы а б а.

Кыайылы
уһансыбыт биир
дойдулаахтарбы-
тыгар махтанан,
кинилэр хорсун
быһыыларыгар,
м о д у н
санааларыгар
сүгүрүйэн туран,
Кыайылы пама-
ты н н ы г а р
тыһааннаах сибэк-
ки уонна венюк
уурдулар: улуус
депутаттары

ы л л ы г ы н”
аһылпыгыта буюлла.
Маныха Чурапчы
нэһилиэгин
дьаһалтата Кыайы
70 сылын чэрчитин
эн, 5 сыллаах про
грамманы ылыммы
та. Бу ылыммака улуус
пут бары буйун
саллааттар быт
ааттара кириэбэ.
“Албан аат ылымга”
кэнэбэски ыччат,
үүнэр колубон
кыайыны
уһаһсыбы

дөөмтүүн бишлгнээр-көрдүүнээр,
үрэгтлгнээр, кншлээр алтара өрүү
бншгн сүрэгпгнээр бээр буоллгннар
дгн онголудларын бншгн өйдүүбүт.

Барельефтары аһар чигэс: улуус мунһаанын бэрэсдэдээтэлэ Я.П. Оконешниковка, Чурапчы нэһилиэгин баһылыгар С.А. Саргылаевка, көһөрүлүү кыттылыааһар, РСФСР култуураатын туйгунугар, Чурапчы, Сылан нэһилиэгтэрин бочуоттаах олохтообор В.Н. Дьячковскайга тигистэ.

“Бар дьоммут иннигэр, улууспут, өрөспүүбүлүкүбүт бөбөргүүрүгэр, чэллигэй сайдарыгар, күүспүт-уохпут, билиибит-көрүүбүт тийгэрнээн, туруулаһан үлэлэһипит-хамсыахпыт, эһиги ситэ олорботох олоххутун олоруохпут, ” — диэн оскуолу үөрэнээччилэрэ, ыччаггар сэрим, тыһы бэтэрээнигэрин иннигэр мэккнэ тыдларын биярдирар.

С. ЖЕНДРИНСКЭЙ

Атырдах ийин 31 күнүгэр "Чурапчы" кооператив бырабылыанньатын муһнаба буолла. Онон сүрүннээн үүт, эт тутуллар күһүнү сыаналара быһаарыллына. Бырабылыанньа чилиэннэрин аһаҕас дүүлүлэниһэрин түмүгэр олор манньах олохтоһулар.

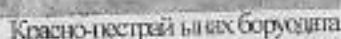
Балабан үийн 1 күүнүтгэн Сага дьылга дээр, ол эбэтэр **4 ый устата** бааһынай, чааһынай дээн араарбакка, киилэ үүт тутуулар сыаната **40 солкуобайынан** быһылына. Санатан эттэххэ, сайынты ыйдарга киилэ үүт **36 солкуобайга** тутуула. Арай 50 ыанньыктан элбэх ынахтаах, дойкалаах, охладителлаах сайылыктарга **40 солкуобайынан** төлөммүт. Маны таһынан, үүт сөбүтүөпкатын былаанын толорор ииниитгэн нэһилиэктэргэ ыйга кооперативтан 15 тыһыынча солкуобай хамнаһы төлөөн, бостууктары тутарга уонна ынаҕы ыабакка, ыйырайдэри ытан кэбиһэри утары күүстээх ойдотор үлэни ытарга этиһиһиэ.

Эти тутууга быйыл машык уларыйыг
киирбит. Урукку салларга сүөһүнү буюунада
килээрэн өлөрөн барап биир түүн тонорул
кэтэһэн, сарсыгыг күнүгэр ыраас этин
ыйааһыныан аахсыллара. Холобур былыртын
үрдүк уйуулаах 1-гы суортаах эт киллэтэ 280, 2-с
суортаах 270, көтөх эт 250 солкуобайга, сыгы
этэ 210 солкуобайга тутулуубута.

Онтон бийл ангал дуогабарынан сүөлүнү эжэ анаан иитэр хаһайыстыбалартан (дьонтон) тыһынаах ыйаһынын 1-гы суртааҕы - 140, 2-һи - 135 солкуобайга тутуллар буолла. Ону этигэр таһааран, 2,19 коэффициенттан суоттаа-тахха, киһи ыраас эт сыаната 325 солкуобайга тахсар. Ол эбэтэр былырыныттан киһиэтэ 45 солкуобайынан улаатар. Урукку курдук сүөлүтү-өлөттөрөн баран конвейер устун батыспаккын, бииркэлээн, тонорон, сарсыннытыгар куруустаһан, ыйтан эрдэммэккин. Буойунаҕа

хилээрнэх ингийнэ ыйаттын да бүтэбин.

Мань таһынан 2011 сыллаахха аҕалылыбыт герсфорд бороода сүөһүнү нигитини тохтотон, дьонго 5 сыл төлүүргэ болдьохтоон атыылааһын туһунан кэспэттиилэр. Билигин барыта 177, ол иһигитэн, 92 улахан, 30 ньирэй бааллар эбит. Кэтит күөл хотоно, бааһыната сана тэринэр ИП-ларга үһүн болдьоххо атыыланар буолбут.

Мань тахьнан биир олус сонун, интэрнэһинэй дьыала туһунан иһитиннэрин, ыйыталаһы буолла. Улууспутугар сүөһү ахсаанын элбэтэр, бороодатын тупсарар иһинигэн, дьоннор (бааһынайдар) сайаапкаларынан, Красноярск кыраайынан баран, 200 төбө уулаах элита кылаастаах краснопестрай бороода тингэлэри атыылаһан ажаларга көпөтүһүн ытыллыбыт. Биир тингэлэ сыаната ботучу- 90 тыһыынча сомкуобай үһү. Онтон сыанатын 50%-ын уонна ажалар ороскустун Тыа хаһаайыстыбатын министэриһитигэр төлүүргэ сөбүлэһиэх курдук

үхү. Сүөхүлэр кэллэхтэринэ, Мындабаайы хотонугар кыстыахтаахтар. Көрүүтүн "Мындабаайы" ТХПК ылынар. Төлөбүрүн 100 ынахтаахтартан үөһэлэргэ сүөхү баһыгар 20-ли тыһыынча солкуобай төлөнөр чэбдигирдин программатыгар киллэрэн онгорорго былаанныылар. Онон сакаастаабыт дьон эһии сайылыкка тахсыыга бэлэм оҕолоох ынабы ылар олохтоммут. Онуук сүөхүлэрэ кыһаа киирбит.

усулуобуйалара атыг арга бэлээр 138 сайаапка кирибт. Бу дьаһал туһунан бэйэм санаабын үлэстиим. Кырдыгынан этгэххэ, мин кэли сүөһүнэн үлүһүйүүнү утаран, элбэхт суруйдум. Ол эрээри, бу дьаһалы сөбүлээтим. Тоҕо диэтэххэ, бу ханнык эрэ Австрия, эбэтэр калмык сүөһүлэрэ буолбатахтар. Кэм чугас Красноярскый, балаача тымныылаах Сибир сүөһүлэрэ. Ол кэннэ сылга кырата 5-6 тыһыынча киилэ үүтү биэрэр кыахтаах элиэтэ кылаастаах племенной ынахтар. Аны хас ыйдаах уудаахтарын рентгениинэн быһааран көрөллөр үһү. Онон 100% торүүр тингэхэлэр кэлиэхтээхтэр. Өссө айаны тулуйуохтара суоҕа диэн, эрдэ торүүлэри ылбаттар үһү. Бу тингэхэлэр кырата 10 сыл ыатыахтарын сөл. Аһылыгын кыайдахха, сылга 3-4 тонна үүтү биэриэхтэрэ. Аны

обус нийрэлдэрин улууска тарбатан, атыр обус оюлуннаха, төгө барыны бизриэхтэрин ааган ситэр уустук. Аны туран сыаналарын анагыгар атыллар үчүгү бөгө буоллаҕа дии. Дээ, ол обусу аны сирдэри аадыныны сөп диибин.

Ити курдук бырабылышныа күһүнгү эт-үүт сыанатын быһааран, ити ахтылыбыг иһитиннэриилэри кытта собулэһэн үлэтин түмүктэти.

Иван ПОНОМАРЕВ

Сэргэх даяанал

ПОБЕДА! 70 ЛЕТ

Чурапчылар Ийэ дойду көмүскэлигэр

Балагын айвн 2 күнүгэр, улуу дьаалгатын аактабай саалыгыгар Аҕа дойду улуу срийитин кэптъылааба, П.А. Ойуунускай бирюмшйотин лауре- та, "Хотугу сулу" уордан кавалера И.М. Павлов "Туранчылар Ийэ дойду кэмүскүгүгэр" кинигэтин сүрхтэнииптэ буолан ааста. Кырдыаҕас саллаат үөрүүтүн үлүстэ, кинигэтин редакциянан таһааттарбыт улуустут биир бислэр суруналыһа А.М. Слепцов, юбилейкүртэн үтэ, тыаһы ботэриннор, дьаалта салайааччыллара, юбилейкэ баһылыккара кэлэн эүрдэ тыһларын эттир. Иван Михайлович уонсайа 43 кинигэтин 26 сүрүүтэ Аҕа дойду Улуу срийигүгэр анимыта бу мөөгүгэр буолбатах. Тэрэһини улуустыабы кини-

наимити библиотечнай сипим директэ-
р В.А. Плетнова икеон - сабулман
булты.

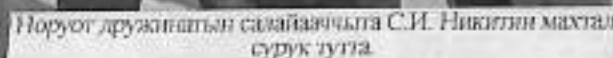
Килинжэ Ага дайду, Япония милитаристарын утары сэрисэргэ Чуралчы буойуннара Ийэ дайдуларын көмүскөнгөр сав-саадах тутан омуулулара нобилистикэринен, бирдиги килинжэн сийилиши суруллар. Иаан Михайлович Панков, бобитэ Ага дайду Улуу сэриинин кытылылаага буулан туран ор сыбаах мустут матырыйаала, буойуннар тус ахтылыга, бу нөмөзү суруллубут килинжэргэн чакчылар, архылы матырыйааллара туһанылышлылар. Ааттар, килинжэ оноһулуутугар ой-санаа уялут; үбүлсөбүт улуусугур уруау баһылылар С.И. Яковлева, онугаиз оройуондоонун ууоһугура күө-көмө буолбут үкүлэниликэргэр, Архылыахтан — А.Т. Карсанаева, Кытаанахтан — Н.С. Скрыбинна, Мугудайтан — И.Г. Ноговицынна, Ойулуунтан — М.П. Ефимова, Хаһартан — Е.В. Харитонова, Хайаасытан — М.Д. Климова, Н.В. Луккина, Чавыртан — М.К. Кирюшина, Болугуртан — Е.С. Дымчоскайта, Соһомелтан — И.Г. Собакинна, Хаһылытан — К.М. Иусинова, Болоноттон — А.Д. Карпухова ода бару махтаа тыһарын билэрэр. Үлөттиг маһайгы сыһарытар тоһу күө буолбут Г.Д. Ефимова, очмотоогу байыаһык хамыһаар, майор В.Г. Соһомовы иһин истиг тыһарынан аһар, ону таһык килинжэ таһылааһык килинжэр саһбулу баг релакторларыгар И.Г. Пономаренко маһыһы билэрэр.

С. ЖЕНДРИНСКЭЙ

Сэргээх дьаһал

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

ДОРУОБУЙАН
БЭЙЭН
ИЛИИГЭР

The graphic features a large, stylized illustration of two hands, palms up, holding a dark heart. To the right of the hands is a vertical strip of six small, square images. From top to bottom, the images depict: 1) A bowl of fruit, including apples and oranges. 2) A close-up of a person's face, possibly a child, looking upwards. 3) A group of people, including children and adults, sitting together. 4) A person holding a large, light-colored object, possibly a piece of fabric or a large flower. 5) A pyramid structure, possibly a monument or a building. 6) Two women smiling and posing together.

